SUOMEN PUNAISEN
RISTIN LAUSUNTO

25.9.2025

Asia: Hallituksen esitys laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta (HE 86/2025 vp)

Suomen Punainen Risti kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta.

On hyvä, että myös sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisessä varaudutaan entistä kattavammin myös poikkeusoloihin ja merkittäviin häiriötiloihin. **Esityksen keskeiset sisällöt ovat kannatettavia ja perusteltuja.** Lausunnossamme nostamme joitakin huomioita varautumisen kehittämisestä sekä lain täytäntöönpanosta.

Keskeiset huomiomme ovat:

- **Konflikti- ja kriisitilanteessa kenttäolosuhteissa toimiminen edellyttää paitsi siihen sopivaa kapasiteettia myös käyttöön soveltuvaa osaamista, joita ei voida kehittää toisistaan erillisinä asioina tai kerran varastoon koottuna.**
- **Sen sijaan, että hyvinvointialueet kukin erikseen suunnittelevat ja hankkivat omaa kapasiteettiaan kriisitilanteita varten, tulee hyödyntää olemassa olevaa osaamista, lääkinnällistä kapasiteettia ja toimintamalleja sopimuksellisuuteen pohjaten.**
- **Verihuolto on kriisitilanteiden keskiössä ja ylittää hyvinvointialueiden rajat jo normaalitilanteissakin, ja kriisitilanteessa verihuollon priorisointitarpeet ovat nopeasti kansallisia ja kiireellisiä. Siksi on välttämätöntä, että verihuolto huomioidaan hyvinvointialueiden varautumisessa.**
- **Alueelliseen valmiussuunnitteluun ja – harjoitteluun tulee ottaa mukaan myös muita toimijoita kuten Punainen Risti ml. Veripalvelu.**
- **Järjestöjen palveluksessa olevan terveydenhuollon koulutuksen saaneen kriittisissä tehtävissä toimivan henkilökunnan säilyminen tehtävissään myös poikkeus- ja häiriötilanteissa on keskeistä varautumistehtävän hoitamiselle ja nämä resurssit tulee huomioida realistisesti hyvinvointialueiden valmiussuunnittelussa.**
- **Kansainvälisen avun vastaanottoon liittyvää lainsäädäntöä tulee kehittää kotimaisen varautumisyhteistyön kehittämisen rinnalla.**

Suomen Punainen Risti on viranomaisia tukeva julkisoikeudellinen yhteisö, jonka oikeudellisesta erityisasemasta on Suomessa säädetty lailla (238/2000) sekä sen nojalla annetulla tasavallan presidentin asetuksella (827/2017). Järjestö tekee laajaa humanitaarista auttamistyötä Suomessa ja maailmalla. Suomen Punaisen Ristin tehtävänä on mm. avustaa maan viranomaisia normaali- ja poikkeusoloissa ihmisten hyvinvoinnin turvaamiseksi Suomen Punaisen Ristin Veripalvelu on ainoa Suomessa veripalvelutoimintaa harjoittava toimija ja sellaisena kriittinen toimija Suomen terveydenhuollon varautumisessa.

Suomen Punainen Risti on osa kansainvälistä Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun liikettä, joka toimii kaikkialla maailmassa, avustaen mm. konfliktien keskellä eläviä ihmisiä perusperiaatteidensa mukaan tasapuolisesi ja riippumattomasti.

Hallituksen esityksessä on kattavasti käsitelty Ukrainan sodan kokemuksia ja oppeja, mutta sivuutettu käytännössä täysin ei-valtiollisten toimijoiden rooli. Esimerkiksi Ukrainan Punainen Risti on perustanut yli 100 liikkuvaa terveydenhuollon yksikköä, kouluttanut satoja tuhansia ihmisiä ensiaputaitoisiksi, avustanut terveydenhuollon laitoksissa tai kotona hoidettavien potilaiden evakuoinneissa sekä

tarjonnut henkistä tukea. Pääosa näistä toimista tehdään muiden kuin terveydenhuollon ammattilaisten toimesta.

Myös Suomessa laajamittainen terveydenhuollon infrastruktuuria koskettava kriisi tarkoittaisi, että avuksi tarvittaisiin merkittävä joukko vapaaehtoisia. **Alueelliseen valmiussuunnitteluun ja –harjoitteluun tulee siksi ottaa mukaan myös muita toimijoita, kuten Punainen Risti.**

Verihuollon huomiointi alueellisessa varautumisessa

Hallituksen esityksessä verihuoltoa ei käsitellä lainkaan. Verihuolto on kriisitilanteiden keskiössä ja ylittää hyvinvointialueiden rajat jo normaalitilanteissakin. Kriisitilanteessa verihuollon priorisointitarpeet ovat nopeasti kansallisia ja kiireellisiä: sen skaalautumistarpeet materiaaleineen ja logistiikkajärjestelyineen eskaloituvat kolmessa vuorokaudessa, eivätkä verivalmisteet rinnastu lääkkeisiin, joita voidaan varastoida. **On siksi välttämätöntä, että verihuolto huomioidaan hyvinvointialueiden varautumisessa ja Veripalvelu on mukana myös alueellisessa valmiussuunnittelussa.**

Käsillä olevassa esityksessä todetaan useassa kohdassa, että poikkeusoloihin varautumiseen liittyvät yksityiskohdat ovat salassa pidettäviä julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 10 kohdan perusteella, eikä niitä tämän vuoksi tarkastella esityksessä yksityiskohtaisesti. Käytännössä kuitenkin puolustusvoimien ja hyvinvointialueiden yhteistyö on säännöllistä ja sitä tehdään niin kansallisella, alueellisella kuin paikallisella tasolla. (s. 13). Vaikka Veripalvelu osallistuu kansalliseen varautumisen suunnitteluun mm. poikkeusolojen sosiaali- ja terveydenhuollon neuvottelukunnan kautta, sei ei tällä hetkellä osallistu näihin alueellisen tason keskusteluihin, eikä salassapitosäännösten vuoksi saa niistä tietoa.

Yhteiskunnan turvallisuusstrategian mukaan Suomen Punaisen Ristin Veripalvelulla ainoana verihuollon toimijana Suomessa on kriittinen kansallinen tehtävä. Veripalvelulle on taattava valmius muuttaa nopeasti toimintaa tai suunnata sitä uudelleen terveydenhuollon tarpeiden mukaan, vaativissakin tilanteissa tai poikkeusoloissa. Veripalvelu varautuu osana normaalia toimintaansa esimerkiksi suuronnettomuuksiin. Verihuollon turvaamiseksi myös laajemmissa poikkeusoloissa on tärkeää, että puolustusvoimien ja hyvinvointialueiden varautumisessa huomioidaan miten ja miltä taholta Veripalvelu saisi tiedon syystä tai toisesta merkittävästi kasvaneeseen tai muuttuneeseen varautumisen tai muiden poikkeusjärjestelyiden tarpeeseen.

Lisäksi alueellisessa varautumisessa tulee käsitellä muiden toimijoiden rooleja ja resursseja realistisesti. **Esimerkiksi järjestöjen palveluksessa olevan terveydenhuollon koulutuksen saaneen kriittisissä tehtävissä toimivan henkilökunnan säilyminen tehtävissään myös poikkeus- ja häiriötilanteissa on keskeistä varautumistehtävän hoitamiselle**. Tilanne, jossa esimerkiksi merkittävä määrä henkilöstöä siirrettäisiin julkisen terveydenhuollon tehtäviin, vaikeuttaisi merkittävästi avustustoimintaa poikkeusoloissa. Tämänkaltainen riski oli varsin lähellä toteutumista Covid-19 pandemian aikana.

Olemassa olevan osaamisen, lääkinnällisen kapasiteetin ja toimintamallien hyödyntäminen

Hallituksen esityksessä tavoitteena on myös hyvinvointialueiden materiaalisen varautumisen sekä terveydenhuollon henkilöstön osaamisen kehittäminen. **Konflikti- ja kriisitilanteessa kenttäolosuhteissa toimiminen edellyttää paitsi siihen sopivaa kapasiteettia myös sen käyttöön soveltuvaa osaamista, joita ei voida kehittää toisistaan erillisinä asioina tai kerran varastoon koottuna.** Toimivan kokonaisuuden rakentaminen edellyttää kiertäviä varastoja, jatkuvaa kehittämistä (kansainvälisten) kenttäolosuhteiden kokemusten pohjalta, koulutusjärjestelmää, kapasiteettien käytettävyyttä erityyppisissä tilanteissa eri osia yhteensovittamalla sekä ennen kaikkea kliinisen osaamisen kasautumista säännöllisen toiminnan ja harjoittelun kautta.

SUOMEN PUNAISEN
RISTIN LAUSUNTO

25.9.2025

Suomen Punainen Risti on yksi Suomessa toimivista järjestöistä, jotka toimivat haastavissa kenttäolosuhteissa ympäri maailmaa, myös konflikteissa. Järjestöjen kautta terveydenhuoltohenkilökunta voi niin halutessaan hankkia kenttäkokemusta poikkeuksellisissa olosuhteissa toimimisesta. Näitä olosuhteita on vaikea täysimääräisesti toisintaa harjoituksissa. Siksi hyvinvointialueiden tulee hyödyntää tätä jo olemassa olevaa osaamista harjoituksissa ja koulutuksissa, sekä tukea kiinnostuneen henkilökuntansa mahdollisuuksia kouluttautua ja lähteä humanitaarisiin tehtäviin maailmalla. Lyhytkestoiset komennukset kriisi- ja konfliktialueilla palvelevat myös hyvinvointialueiden intressejä lisäämällä henkilöstön osaamistasoa ja kykyä toimia erittäin haastavissa olosuhteissa. Kenttäolosuhteiden vaatimukset ovat hyvin erilaiset kuin toimivassa sairaalassa tehtävän työn vaatimukset. **Osana alueiden varautumista tulee mahdollistaa rahoituksen käyttäminen myös tämän kaltaisten komennusten vaatimien sijaisjärjestelyiden kustannusten kattamiseen.**

Lisäksi järjestöllä on vuosikymmenten kokemus kriisi- ja konfliktitilanteissa käytettävien lääkinnällisten kapasiteettien kehittämisestä ja käytöstä kentällä. Kapasiteetti on suunniteltu käytettäväksi myös Suomessa. Esimerkiksi järjestön logistiikkakeskuksessa säilytettävää materiaalia valmistauduttiin käyttämään myös Suomessa COVID-19-pandemian aikana yhteistyössä HUS:n kanssa.

Sen sijaan, että hyvinvointialueet kukin erikseen suunnittelevat ja hankkivat omaa lääkinnällistä kapasiteettiaan kriisitilanteita varten, tulee hyödyntää olemassa olevaa osaamista, lääkinnällistä kapasiteettia ja toimintamalleja sopimuksellisuuteen pohjaten. Samankaltainen malli on jo käytössä Huoltovarmuuskeskuksen kanssa hätämajoitukseen tarvittavan materiaalin osalta.

Kansainvälisen avun vastaanotto

Kuten esityksessä todetaan, Ukrainassa erityisesti terveydenhuollon infrastruktuuri on ollut keskeinen sodankäynnin kohde ja maassa on eri lähteiden mukaan tehty lähes 2000 hyökkäystä terveydenhuoltoa vastaan.

Ukrainan terveydenhuoltojärjestelmää onkin tuettu mm. kansainvälisen avun kautta. Esimerkiksi hallituksen esityksessä mainittuja liikkuvia klinikoita (s. 15), on ylläpidetty myös kansainvälisten toimijoiden avulla. Punaisen Ristin liikkeellä on enimmillään ollut maassa 160 liikkuvaa terveysyksikköä. Pidämmekin keskeisenä, että kotimaisen terveydenhuollon varautumisen vahvistamisen lisäksi myös kansainvälisen avun vastaanottamiseen varaudutaan. Parhaillaan valmistelussa oleva hallituksen esitys terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain ja sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain muuttamisesta, joka pyrkii helpottamaan kansainvälisen terveydenhuollon henkilöstön toimintaa maassa kriisiaikana, on hyvä ja tärkeä askel tähän suuntaan. **Sen lisäksi kehitettävää on kuitenkin esimerkiksi humanitaariseen avustustoimintaan käytettävän materiaalin maahantuonnin järjestelyissä tai avustushenkilökunnan maahantuloon liittyvissä lupamenettelyissä.**

Eero Rämö
pääsihteeri